

KESKKONNAAMET

Luusika looduskaitseala kaitsekorralduskava 2015-2024

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ÜLDOSA	5
1.1. Ala iseloomustus	5
1.2. Maakasutus	6
1.3. Huvigrupid	6
1.4. Kaitsekord	6
1.5. Uuritus.....	7
1.5.1 Läbiviidud inventuurid ja uuringud.....	7
1.5.2 Riiklik seire.....	8
1.5.3 Inventuuride ja uuringute vajadus	8
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	9
2.1. Elustik	9
2.1.1. Kaitstavad linnuliigid	9
2.1.1.1. Must toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	10
2.1.1.2. Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>).....	11
2.1.2. Kaitstavad taimeliigid	13
2.1.3. Haruldased seeneliigid	14
2.2. Elupaigad	14
2.2.1. Vanad loodusmetsad (9010*)	17
2.2.2. Rohunditerikkad kuusikud (9050).....	18
2.2.3. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	18
2.2.4. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).....	19
3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS	21
3.1. Olemasolev olukord ja eesmärk	21
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	22
4.1. Tegevuste kirjeldus.....	22
4.1.1. Inventuurid ja seire.....	22
4.1.2. Kaitseala tähistamine	22
4.1.3. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse vahehindamine.....	24
4.2. Eelarve.....	25
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	26
KASUTATUD KIRJANDUS	28
LISAD	30
Lisa 1. Luusika looduskaitseala kaitse-eeskiri.....	30

Lisa 2. Luusika looduskaitseala välispiir ja tsoneering	36
Lisa 3. Väärtuste koondtabel.....	37
Lisa 4. Kaitsekorralduskava avalikustamise materjalid	38
Lisa 5. Fotod	42

SISSEJUHATUS

Luusika looduskaitseala kaitsekorralduskava on koostatud aastateks 2015-2024. Kava koostamisel lähtuti olemasolevatest andmetest. Kaitsekorralduskava koostamisel juhinduti Eesti Vabariigi kehtivast seadusandlusest ja kaitsekorralduskava koostamise juhendist.

Vastavalt looduskaitse seaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava hoiualade ja kaitsealade alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Luusika looduskaitseala kaitsekorralduskava (edaspidi *KKK*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) - selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärgid ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärgid määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi avalikkuse kaasamiskoosolek, mis toimus 04.12.2012 kell 13.00 Keskkonnaameti Viru regiooni Rakvere kontoris. Toimunud koosoleku protokoll ning osavõtjate nimekiri on esitatud lisas 4.

Kava koostamist koordineerisid Keskkonnaameti Viru regiooni kaitse planeerimise spetsialistid Triin Amos (kuni 09.11.2012, e-post triin.amos@keskkonnaamet.ee) ja Ants Animägi (alates 12.11.2012).

Kava koostasid Consultare OÜ spetsialistid Mari Raidla ja Kristo Kiiker (tel: 452 4995, e-post: info@consultare.ee). Kava koostamisel on arvestatud Keskkonnaameti ettepanekute ja suunistega.

Kaitsekorralduskava on valminud „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013“ ja sellest tuleneva „Elukeskkonna arendamise rakenduskava“ prioriteetse suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine“ meetme „Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks“ programmi alusel Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest.

1. ÜLDOSA

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Luusika looduskaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas Luusika külas. Kaitseala territoorium on põhiosas kaitse all olnud alates 1992. a, mil Lääne-Viru Maavalitsuse 30. aprilli 1992. a määrusega nr 84 „Kaitstavate linnu- ja loomaliikide elupaikade kaitsereežiimidest” moodustati looduskaitseobjekt kaitstavate linnu- ja loomaliikide elupaikade kaitseks. Luusika looduskaitseala moodustati 1998. a. Kaitseala pindala on 441,6 hektarit. Luusika looduskaitseala kuulub üle-euroopalisel Natura 2000 võrgustikku Luusika loodusala, mille eesmärk on vanade loodusmetsade (9010*) kaitse.

Luusika looduskaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta metsaökosüsteemi, elustiku mitmekesisust, ohustatud ja kaitsealuseid liike ning loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe nagu vanad loodusmetsad (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Lisaks kaitstakse linnudirektiivi I lisas nimetatud liike, mis on ühtlasi I ja II kategooria kaitsealused liigid.

Tegemist on kompaktsel metsa-alaga, mis asub keset intensiivselt majandatud metsi ning millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Luusika looduskaitseala on linnustiku seisukohalt oluline eelkõige kaitsealuste linnuliikide elupaigana. Kaitsealal on registreeritud kokku 55 liiki linde. Esile tõstmist väärib I kaitsekategooriasse kuuluv must-toonekurg (*Ciconia nigra*) ning II kaitsekategooria liigid metsis (*Tetrao urogallus*), kanakull (*Accipiter gentilis*), laanerähn (*Picoides tridactylus*) ja valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*). Lisaks on alal registreeritud üheksa III kaitsekategooriasse kuuluvat linnuliiki (OÜ Händkakk, 2009). Kaitsealal saab katusliikidena käsitleda must-toonekurge (*Ciconia nigra*) ja metsist (*Tetrao urogallus*), kelle kaitseks kehtestatud sihtkaitsevööndi kaitsereežiim tagab lisaks paljude teiste kaitsealuste ja ohustatud liikide kaitse.

Luusika looduskaitsealal on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe 60,7 ha-l, potentsiaalseid elupaiku 11 ha. Väärtuslikumad metsakooslused paiknevad Hanguse sihtkaitsevööndis, kus teatud metsakoosluste loodusväärtus on peale 2001. a tormi tunduvalt tõusnud ja alal esineb rohkesti erinevas lagunemisastmes jämedat lamapuitu. Kaitsealustest liikidest kasvavad kaitsealal III kaitsekategooriasse kuuluvad roomav öövilge (*Goodyera repens*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*) ja kahelehtine käokeel (*Platanthera bifolia*). Ala on väga rikas sambla-, samblike ja seeneliikide poolest. Kaitseala idapoolne osa koosneb tiheda ja toimiva kuivendusvõrguga suuremalt jaolt pöördumatult muutunud veerežiimiga soomännikutest. Need metsad omavad looduskaitsealast väärtust eelkõige metsise kaitse seisukohalt.

Luusika looduskaitseala külastatavus on väike ning alal puuduvad külastuskorralduslikud rajatised. Kaitseala on tsoonitud ühte piiranguvööndisse ja kahte sihtkaitsevööndisse, kus kaitsealuste liikide häirimise vältimiseks on kehtestatud kevad-suvine liikumiskeeld.

1.2. MAAKASUTUS

Luusika looduskaitseala paikneb kogu ulatuses riigimaal ühel katastriüksusel – Paasvere metskond 34 (38101:004:0141).

Kõlvikuliselt on kaitseala kogu ulatuses mets, millest 8,6 ha moodustab noor mets.

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **Keskkonnaagentuur** – riikliku seire korraldaja.
- **RMK** – riigimetsade majandaja ja haldaja, loodushoiutööde läbiviija riigi maadel, piiritähiste paigaldaja ja hooldaja.
- **Laekvere Vallavalitsus** – eesmärk on piirkonna tasakaalustatud areng ja loodusväärtuste säilimine.
- **Loodushuvilised ja muud külastajad** – huvitatud piirkonna taime- ja loomaliikide ning koosluste uurimisest. Väärtustatakse puutumatu loodust ning ollakse huvitatud ala loodusliku arengu jätkumisest ning väärtuste hea seisundi säilimisest.

1.4. KAITSEKORD

Vastavalt käesoleva töö lisas 1 esitatud ja 4.07.2013 vastu võetud kaitse-eeskirjale koosneb kaitseala kahest sihtkaitsevööndist ja ühest piiranguvööndist. Kaitseala välispiir ning tzoneering on esitatud lisas 2.

Hanguse sihtkaitsevööndi (pindala 108,2 ha) kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi arengu tagamine loodusliku protsessina ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Haukamäe sihtkaitsevööndi (pindala 306 ha) kaitse-eesmärk on metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, neile omase liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Luusika piiranguvööndi (pindala 27,4 ha) kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud Hanguse sihtkaitsevööndis must-toonekure pesitsusajal 1. veebruarist 31. augustini ning Haukamäe sihtkaitsevööndis metsise mängu- ja pesitsusajal 1. veebruarist 30. juunini. Erisus inimeste viibimisele sihtkaitsevööndis keelatud ajal kehtib kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning järelevalve- ja päästetöödele.

Telkimine ja lõkketegemine on kaitsealal lubatud kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Käesoleval ajal külastuskorralduslikke rajatisi kaitsealal ei asu. Sõidukiga ning maastikusõidukiga sõitmine on kaitsealal lubatud üksnes järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Kaitsealal on lubatud jahipidamine 1. septembrist 31. jaanuarini.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, seada projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks ja jahiulukeid lisaõõta.

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, Haukamäe sihtkaitsevööndis koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures metsakoosluse kujundamisel on kaitseala valitsejal õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse kohta, Haukamäe sihtkaitsevööndis maaparandussüsteemi eesvoolu hoiutööd ning veerežiimi taastamine.

Sihtkaitsevööndis on kooskõlas kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate rajatiste hooldustööd.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega, kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas ning kaitseala valitseja nõusolekul rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas, tootmisotstarbeta rajatiste püstitamine, arvestades kaitse-eeskirja § 6 punktides 3–7 sätestatud ning kaitseala valitseja nõusolekul 1. septembrist 31. jaanuarini lageraie kuusikutes langi suurusega kuni 1 ha ning turberaie raielangi pindalaga kuni 2 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus.

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, maavarade kaevandamine, uute veekogude rajamine, uue maaparandussüsteemi rajamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt.

1.5. UURITUS

1.5.1 LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Loodusdirektiivi elupaiku inventeeris Tartu Ülikooli botaanika ja ökoloogia instituut (edaspidi *BÕI*) 2001. a, mil peaaegu kogu kaitseala metsad määrati väga hea esinduslikkusega vanadeks loodusmetsadeks. 2006. a on Silvia Pihu täpsustanud loodusdirektiivi elupaikade esinemist kaitse-eeskirja ekspertiisi koostamisel tehtud välitöödel. Inventuuri andmetel leidis loodusdirektiivi elupaiku kaitsealal kokku 431 ha-l, mis on 97% kaitseala territooriumist.

Käesoleva kaitsekorralduskava koostamise käigus viidi läbi metsaelupaikade inventuur 436 ha-l. Inventuuri tulemusel registreeriti alal järgmised loodusdirektiivi metsaelupaigatüübid: vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)

ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide kriteeriumitele vastas 60,7 ha metsadest, potentsiaalseid elupaiku inventeeriti 11 ha-l. Välitöid teostas Marje Talvis Metsaruum OÜ-st.

Järva-Lääne-Viru regiooni haruldasi seeni uuris Indrek Sell 2010. a. Inventuur hõlmas ka Luusika looduskaitseala. Uuringu aruande (Sell, 2010) põhjal on kaitsealal ning selle läheduses haruldasi seeni uurinud ka Kuulo Kalamees 1960-ndatel. Spetsiaalsetel seenestatsioonaridel uuriti seente viljakehade esinemist, saagikust, ökoloogiat ja fenoloogiat.

OÜ Händkakk uuris 2009. a Keskkonnaameti tellimusel Luusika looduskaitseala linnustikku ja taimestikku. Kaitsealal registreeriti 55 linnuliiki, millest üks on I kaitsekategooria, neli II kaitsekategooria ning üheksa III kaitsekategooria liigid. Inventuuri tulemusel leiti, et Luusika looduskaitseala on linnustiku seisukohast oluline eelkõige kaitsealuste linnuliikide elupaigana ning eriliseks väärtuseks on viimastel aastatel eduka pesitsusega must-toonekure pesapaik. Teostatud välitööde tulemusena registreeriti Luusika looduskaitsealal 178 soontaimeliiki, millest neli kuulub III kaitsekategooriasse. Inventuure teostasid Ain Nurmla, Margit Turb ja Tarmo Evestus.

Metsise mängupaika Salutaguse X on esmakordselt inventeeritud 1987. a, mil alal mängis 8-12 kukke. Ene Viht on mängupaika inventeerinud 1999. ja 2000. a, mil paigas mängis kaheksa kukke ning Eesti Ornitoloogiaühing (edaspidi *EOÜ*) 2009. a, kui mängu suurus oli kolm kukke.

Käesoleva kaitsekorralduskava koostamise käigus teostati välitööd kaitsealal asuva metsise mängupaiga metsade seisundi hindamiseks. Inventuuri alusel koostati mängupaiga metsade struktuuri ülevaade, selgitati negatiivset mõju avaldavad tegurid, tehti ettepanekud metsise mängupaiga tingimuste parandamiseks, kaitse paremaks korraldamiseks ja metsade majandamiseks kaitsekorraldusperioodi jooksul. Välitöid teostas Heikki Luhamaa.

1.5.2 RIIKLIK SEIRE

Kõiki Eestis teadaolevaid must-toonekure pesi kontrollitakse riikliku seireprogrammi „Kotkad ja must-toonekurg” raames. Programmi eesmärk on Eestis pesitsevate kotkaste ja must-toonekure arvukuse ja selle muutuste, samuti sigimisedukuse ning peamiste ohutegurite mõju jälgimine. Seire toimub 3-5-aastase sammuga (Riiklik keskkonnaseire programm, 2012).

Metsise populatsiooni seisundi hindamine toimub vastavalt riikliku seire programmile.

1.5.3 INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Kaitsealal leidub vanades metsades hulgaliselt vanu haabu, püstiseisvaid jämedaid puutüükaid ja mahalangenud puid, mis on heaks substraadiks erinevatele sambla-, sambliku- ja seeneliikidele. 2009. a uuriti haruldasi seeneliike. Teisi liigirühmasid kaitsealal uuritud ei ole, kuid liigirikkust on täheldatud nii 2009. a linnustiku ja taimestiku inventuuri (OÜ Händkakk, 2009) kui ka 2012. a metsaelupaikade inventuuri käigus (Metsaruum OÜ). Sambla- ja samblikuliikide inventuur tehakse Hanguse sihtkaitsevööndi ja Luusika piiranguvööndi loodusdirektiivi metsaelupaikades umbes 52 ha-l.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. ELUSTIK

2.1.1. KAITSTAVAD LINNULIIGID

Luusika looduskaitseala puhul on tegemist metsalindude kaitse seisukohalt olulise alaga Eestis. 2009. a (OÜ Händkakk) inventuuriga registreeriti kaitsealal 55 linnuliiki, millest 14 on kaitsealused. Keskkonnaregistri andmetel elavad kaitsealal must-toonekurg, kanakull, metsis, laanerähn ja valgeselg-kirjurähn. Luusika looduskaitseala eesmärk on kaitsta liike, mis on märgitud linnudirektiivi I lisas ning mis on ühtlasi I ja II kaitsekategooriasse kuuluvad liigid. Eesmärgiks olevad liigid on must-toonekurg ja metsis.

III kaitsekategooriasse kuuluvatest liikidest on alal registreeritud laanepüü (*Bonasia bonasia*), herilaseviu (*Pernis apivorus*), hiireviu (*Buteo buteo*), händkakk (*Strix uralensis*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), väänkael (*Jynx torquilla*), musträhn (*Dryocopus martius*), väike-kirjurähn (*Dendrocopus minor*) ja väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*).

Eespool nimetatud liikide kaitse tagatakse katusliikide ja elupaikade üldise kaitsega ning täiendavaid eesmärke ja kaitsekorralduslikke meetmeid ei ole vaja ette näha.

- **Kanakull (*Accipiter gentilis*)** – II kat, KE – ei.

Kanakull on II kaitsekategooriasse kuuluv linnuliik, mille arvukus on viimase kümne aastaga kõigjal oluliselt vähenenud. Arvukust Eestis iseloomustab samuti tugev langus. Liik kuulub Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedasse kategooriasse (eElurikkus, 2012). Kanakulli üldised ohutegurid on seotud lageraietega ja metsade vanuse muutumisega, kus raie tulemusel kaovad vanad metsad ja suured puud. Lisaks avaldab negatiivset mõju häirimine ja liiklus ning avamaade võsastumine. Liigi kaitseks on vajalik tagada kõikide teadaolevate pesapaikade soodne seisund, säilitada ning suurendada rangelt kaitstava vanametsa pindala ning tagada raierahu 1. märtsist kuni 31. juulini (OÜ Händkakk, 2009).

Keskkonnaregistri andmetel on liigi sigimispaike majandatud metsas Luusika piiranguvööndis, kus avaldub nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala tehtava metsaraie ning metsade fragmenteerumise mõju (OÜ Händkakk, 2009). Alal on koristatud tormimurdu. Liigi sigimispaike asub jänesekapsa kasvukohatüübi puistus, kus peapuuliigiks on 86 aasta vanused kased, lisaks leidub esimeses rindes veel haaba ja kuuske (Metsaregister, 2012).

EELIS-e andmete põhjal on kanakulli pesa vaadeldud 2008. (Renno Nellis, 2009. (Tarmo Evestus ja Ain Nurmla) ning 2010. a (Tarmo Evestus ja Margit Turb). 2008. a oli pesas kaks sigivat lindu, 2009. ja 2010. a asustas pesa hiireviu ning uut pesa ei ole registreeritud. Seega puuduvad käesoleval ajal täpsed andmed liigi olemasolu kohta kaitsealal ning tsoneeringu muutmine ei ole liigikaitse seisukohalt vajalik.

- **Laanerähn (*Picoides tridactylus*)** - II kat, LiD I, KE – ei.

Laanerähn on II kaitsekategooriasse kuuluv vanadele okasmetsadele iseloomulik linnuliik. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel kuulub liik ohuvälisesse kategooriasse (eElurikkus, 2012). Eestis on laanerähni arvukuseks hinnatud 3000-5000 haudepaari (Eltis *et al.*, 2009). Liigile

on peamiseks ohuks metsade majandamine, mis toob kaasa sobivate pesapaikade vähenemise ning nende kvaliteedi languse.

2009. a registreeriti Luusika looduskaitsealal kaks laanerähni territooriumi kogupindalaga 37 ha. Elupaigad paiknevad suuremas osas sihtkaitsevööndites, osaliselt ka piiranguvööndis. Elupaigad on peamiselt rohunditerikastes kuusikutes (9050), vanades loodusmetsades (9010*), soostuvates ja soo-lehtmetsades (9080*) ning kuivendatud soomännikutes. Kindlakstehtud territooriumitel on liigile sobivate elupaikade seisund soodne (Händkakk, 2009). Suuremas osas on tegemist metsise mängupaigaga, kus kehtiva kaitsekorruga tagatakse ka laanerähnile sobivate elupaikade säilimine.

- **Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*)** - II kat, LiD I, KE – ei.

Valgeselg-kirjurähn on II kaitsekategooriasse kuuluv linnuliik, mille arvukus on suurem Ida-Euroopa metsavööndis. Eestis on arvukus 3000-6000 paari ja see on viimastel aastatel kasvanud (OÜ Händkakk, 2009). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel kuulub liik ohuvälisesse kategooriasse (eElurikkus, 2014). Liigile on potentsiaalseks ohuteguriks metsade intensiivne majandamine, mille tulemusel kaovad vanad lehtpuumetsad ning sellega koos ka vanad ja surnud puud.

Liigi elupaigana on määratud 21,4 ha suurune ala Hanguse sihtkaitsevööndis, kus 2009. a registreeriti üks paar valgeselg-kirjurähni. Elupaigaks on suuremas osas vanad loodusmetsad, lisaks hall-lepikud ja keskealised või rikitud struktuuriga lehtpuistud. Metsade peapuuliigiks on enamasti kased ja haavad, mille vanus ulatub 90 aastani.

Kaitseala sihtkaitsevööndis ei ole majandustegevus lubatud, mistõttu liiki ohustavad mõjutegurid antud alal puuduvad.

2.1.1.1. MUST TOONEKURG (*CICONIA NIGRA*)

- I kat, LiD I, KE – jah.

Must-toonekurg on I kaitsekategooriasse kuuluv lind. Liik on levinud Euraasias suurel territooriumil Atlandi rannikust kuni Vaikse ookeani rannikuni, kuid kõikjal on ta kas vähearvukas pesitseja või hoopiski haruldane. Must-toonekurg on pesapaiga suhtes väga valiv, keskmine metsasus 3 km raadiuses pesast on tugevasti kõrgem Eesti keskmisest, samuti väldivad nad pesitsemist metsaservas. Must-toonekure elupaikadeks on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid, mis on sobivaks elupaigaks ka väga paljudele teistele ohustatud liikidele (Kotkaklubi, 2009). Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina.

Must-toonekurge on antud alal vaadeldud 1999. ja 2001. (Urmas Sellis), 2009. (Urmas Sellis ja Ain Nurmla) ja 2011. a (Tarmo Evestus ja Ain Nurmla). 1999. a oli pesa asustamata, kuid pesaümbruse seirataval alal nähti korduvalt vanalinde. 2001. a oli pesa asustamata, 2009. a oli pesas kolm lennuvõimestunud poega. Viimaste andmete kohaselt (EELIS, 2014) murdis pesa tugi 2011. a ning lind tegi uue pesa kaitseala välispiirist umbes 1,4 km kaugusele, kus 2011. a oli kolm lennuvõimestunud poega. Alates 2007. a kannab isaslind GPS-saatjat. 2009. a seisuga oli tegemist ainukese must-toonekure pesapaigaga Kirde-Eestis, kus kolmel viimasel aastal oli pesitsus olnud edukas (OÜ Händkakk, 2009).

Must-toonekure kaitseks vajalikud tegevused kavandatakse liigi kaitse tegevuskavas, mille eelnõu on esitatud 2014. a. Tegevuskava põhjal ohustab liigi pesitsusalade seisundit Eestis eelkõige seniteadmata pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine, toitumisalade degradeerumine, elektriliinid ning looduslikud ohutegurid (Sellis *et al*, 2014).

Luusika looduskaitsealal on must-toonekure elupaiga kaitseks loodud Hanguse sihtkaitsevöönd, mis hõlmab pesapaika ja selle ümbrust ning osaliselt ka metsise mängupaika. Metsade majandamist elupaiga sees olulise ohutegurina käsitleda ei saa. Häiringute vältimiseks on kehtestatud liikumiskiirang 1. veebruarist 31. augustini. Teatud häiringute mõju võib avalduda kaitseala servas asuva metsatee (lisa 5 foto 1) kasutamisest. Soovituslik on metsatööl materjali mitte ladustada kaitseala piiri vahetusse lähedusse (ca 500 m) ning vältida metsatee kasutamist must-toonekure pesitsemise alguses (aprillis-mais), mil lind on häiringute suhtes kõige tundlikum (OÜ Händkakk, 2009). Kiiranguvööndis on metsatööde teostamisele kehtestatud ajaline kiirang, mis vähendab sealset häiringute mõju. Vajalik on jätkata riiklikku seiret.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Must-toonekure territoorium on asustatud (üks paar) ning sobiv elupaik säilinud.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Must-toonekure territoorium on asustatud (üks paar) ning sobiv elupaik säilinud. Kuigi kaitsekorralduskava koostamise hetkel on must-toonekurg teinud pesa väljaspoole looduskaitseala piire, on suur tõenäosus, et 10-15 aasta jooksul asustab ta uuesti kaitseala, sest seal on pesitsemiseks sobilikumad tingimused.

- Mõjutegurid ja meetmed

Positiivsed mõjutegurid:

+ Soodne kaitsereežiim ja vähene külastatavus

Negatiivsed mõjutegurid ja meetmed:

- Häirimine ja sobivate pesapuude nappus

❖ *Kaitseala välispiiri ja liikumiskeeluala tähistamine*

❖ *Vajadusel tehispesade rajamine. Vajadus selgitatakse välja vastava ala spetsialistidega.*

2.1.1.2. METSIS (*TETRAO UROGALLUS*)

- II kat, LiD I, II/2, III/2, KE – jah.

Metsis on II kaitsekategooriasse kuuluv vanadele okasmetsadele iseloomulik liik. Metsis eelistab mängupaigaks ainult mändidest koosnevaid puistuid, kus metsa vanus on kõige sagedamini 81–120 aastat (Viht & Randla, 2001). Metsise kaitse korraldamise aluseks on liigi kaitse tegevuskava (käesoleval ajal eelnõu staatuses).

Metsise kaitse tegevuskava eelnõu (Randla, 2012) põhjal on metsisele suure tähtsusega ohuteguriteks lageraie metsise elupaikades (elupaikade killustumine), elupaikade kvaliteedi langus kuivendamise tagajärjel ning maastiku muutused (isolatsiooni jäämine, põlismetsa killustumine, teede võrgustikud). Keskmise tähtsusega ohuteguriteks on kisklus ning häirimine inimtegevuse poolt (matkarajad, jahindus, metsa- ja teetrasside raied vaelel ajal).

Luusika looduskaitsealal asub metsise mängupaik Salutaguse X. Mängualana on keskkonnaregistrisse kantud kaitseala idaosa pindalaga 368 ha. Mänguala katab Haukamäe

sihtkaitsevööndi kogu ulatuses ning Hanguse sihtkaitsevööndi idaosa. Mängu suurust loendas EOÜ viimati 2009. a, mil alal mängis kolm kukke (EELIS, 2014).

Kaitsealale jäävate metsise elupaikade seisundit on kahjustanud metsakuivendus. Kaitseala läbib ühtlane ja tihe kuivendusvõrk (kraavide vahekaugus on 150 m), mille tagajärjel on põhjapoolsetes mängupaikades toimunud biotoopide seisundi halvenemine – metsad on muutunud metsise jaoks liiga tihedaks, sest kasvuhoo on saanud kuused ja sookased.

Mänguala on tugevalt kuivendusest mõjutatud kõdusoo-männik. Paiguti leidub ka looduslikuna säilinud laiike. Puistu vanus mängu põhjaosas on üle 100 aasta (paiguti ka üle 150 aasta) ning ida- ja lõunaosas valdavalt 50–100 aastat. Alusmetsas ja II rindes esineb sookaske ja vähesel määral kuuske. Puhmarindes on iseloomulikud pohl, mustikas, hanevits, jõhvikas ja sookail. Paiguti esineb vähesel määral pilliroogu. Nähtavus metsisekuke pea kõrguselt on üle 50 meetri.

Hetkel on metsad metsise mängualana veel heas seisundis. Positiivse määrgina on kraavidel alanud looduslik kinnikasvamine ning kraave on tammitanud koprad (lisa 5 fotod 3 ja 4). Pikemas perspektiivis aitab see kaasa loodusliku veerežiimi taastumisele ja peaks tagama ala sobivana püsivuse metsise jaoks. Mängupaiga soodsa seisundi tagamiseks on oluline koosluse liigilise ja vanuselise struktuuri säilitamine. Haukamäe sihtkaitsevööndi keskosa läbib põhja-lõunasuunaline Teelahkme kraav, mis toimib kaitsealast põhja pool asuvate majandusmetsade kuivenduse eesvooluna. Eesvoolu hoiutööd on valitseja nõusolekul lubatud, kõikide teiste maaparandussüsteemide hooldamisest tuleb hoiduda. Eraldi tegevusi loodusliku veerežiimi taastamiseks ette ei nähta (tagatakse looduslik kinnikasvamine). Mänguala metsade struktuuri taastamine raietega on ebaselge ning lähtuvalt liigi tegevuskavast seda siinkohal ei planeerita. Kaitsekorralduskava koostamise hetkel on Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool ja Eesti Ornitoloogia Ühing läbi viimas projekti „Metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite kompleksuuring“. Lähtuvalt selle uuringu tulemustest võib edaspidi kavandada Luusika looduskaitsealal metsise mänguala säilitamiseks vajalikke tegevusi. Vajalik on jätkata perioodilist seiret metsise populatsiooni seisundi hindamiseks riikliku seire raames.

Ohutegurina võib välja tuua ka metssigade söödakoha mõju kaitseala piirist 180 meetri kaugusel (metsise mängupaigast umbes 600 meetri kaugusel). Jahimajanduslikel eesmärkidel kunstlikult üles viidud metssea arvukusega seoses on metsise kui maaspesitseja haudekurnadel ja koorunud pesakondadel kõrgendatud oht langeda metssigade saagiks. Söödakohad meelitavad ligi ka rebaseid ja kährikuid. Samuti on seal rohkem pisiimetajaid, kes on olulised saakloomad väikekiskjatele. Väikekiskjad rüüstavad pesi ning murravad tibusid. Metsise kaitse tegevuskava eelnõu (Randla, 2012) põhjal tuleb liigikaitsealadel eesmärkidel keelustada metssigade lisaöötmise 3 km raadiuses ümber mänguala. Kuna söodakoht paikneb väljaspool kaitseala, ei ole võimalik selle likvideerimist kaitsekorralduskavaga ette näha.

Kaitseala külastatavus pole suur – ala paikneb inimasustusest eemal ning puudub külastuskorralduslik taristu. Kuid ka üks inimene võib metsist mänguperioodil oluliselt häirida. Seetõttu on vajalik tähistada kaitseala välispiiri ja liikumiskeelu ala.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Metsisemäng Salutaguse X on säilinud heas seisundis, mis tähendab, et mängu mängib vähemalt kolm kukke.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Metsisemäng Salutaguse X on säilinud heas seisundis, mis tähendab, et mängu mängib vähemalt kolm kukke.

- Mõjutegurid ja meetmed

Positiivsed mõjutegurid:

+ Teostatud on inventuur metsise mängupaiga seisundi hindamiseks

+ Soodne kaitserežiim ja vähene külastatavus

Negatiivsed mõjutegurid ja meetmed:

- Kisklus

❖ *Väikekiskjate arvukuse reguleerimine*

- Metssigade kõrge arvukus

❖ *Metssigade arvukuse reguleerimine*

- Häirimine

❖ *Kaitseala välispiiri ja liikumiskeeluala tähistamine*

2.1.2. KAITSTAVAD TAIMELIIGID

2009. a inventuuriga (OÜ Händkakk) registreeriti Luusika looduskaitsealal 178 taimeliiki, kusjuures tegelik nimekiri on ilmselt pikem, kuna keerukamaid perekondi, nagu *Alchemilla*, *Hieracium* jt käsitleti kollektiivliikidena. Luusika looduskaitseala taimekooslused on inimtegevusest olnud suhteliselt vähe mõjutatud. Kaitsealustest liikidest registreeriti kolme liiki käpalisi – roomav öövilge, pruunikas pesajuur ja kahelehine käoheel, mis on III kaitsekategooriasse kuuluvad liigid. Liikide kasvukohad on näidatud joonisel 1.

Roomav öövilge (*Goodyera repens*) on taimeliik, mille levik on tihedalt seotud okaspuumetsadega. Liik kasvab peamiselt varjuliste okaspuu- ja segametsade samblal või kõdukihil (Kull & Tuulik, 2002). Luusika looduskaitsealal leiti kuni kümnekond isendit kahes kasvukohas (OÜ Händkakk, 2009). Elupaigaks olid kõdusoo kasvukohatüüpi männikud Haukamäe sihtkaitsevööndis.

III kaitsekategooriasse kuuluv pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*) on mittefotosünteesija, mis tähendab, et taim saab hakkama ilma valguseta. Nii võib teda leida kasvamas ka hämarates metsaalustes. Eestis esineb liik hajusalt leht- ja segametsades. 2009. a andmetel leiti Luusika looduskaitsealalt kümme eksemplari ühest kasvukohast (Händkakk, 2009). Liik registreeriti Hanguse sihtkaitsevööndis, soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübi metsas.

Kahelehine käoheel (*Platanthera bifolia*) on levinud kogu Eestis, olles siiski sagedam lääneosas. Taimed kasvavad peamiselt mitmesugustel niitudel, loopealsetel ja kadastikes, aga ka metsades ja sihtidel, sooservades ning kraavipervedel. Selle liigi arvukus on aastakümnetega vähenenud peamiselt kasvukohtade hävimise, kuid ka õite korjamise tõttu, mis takistab seemnete valmimist ning uute taimede teket (Kull & Tuulik, 2002). 2009. a (OÜ Händkakk) leiti Haukamäe sihtkaitsevööndist ühest kasvukohast kolm taimet, mis kasvasid kõdusoo kasvukohatüübi kaasikus (Metsaregister, 2013).

Eelpool kirjeldatud liikidele on potentsiaalseks ohuteguriks metsaraie, tallamine või noppimine. Metsade majandamist ohutegurina ei käsitleta, kuna looduskaitseala sihtkaitsevööndi režiim tagab liikide elupaikade säilimise. Ala külastatavus on minimaalne, mistõttu tallamist ega taimede noppimist ohutegurina ei nähta. Eelnevast tulenevalt täiendavaid kaitsemeetmeid liikide

säilimiseks ei rakendata. Kirjeldatud liike pole seatud ala kaitse-eesmärgiks, kuna liikide elupaikade säilimine on kehtiva kaitsekorraga tagatud ning liikidel ei ole kaitsekorralduslikku tähtsust.

2.1.3. HARULDASED SEENELIIGID

Luusika looduskaitseala haruldaste seeneliikide andmed pärinevad Indrek Selli 2010. a inventuurist. Välitööde käigus registreeriti kolme liiki haruldasi seeni. Aruande põhjal on paljud kunagised teadaolevad seente leiukohad hävinud nii kaitsealal kui ka väljaspool seda. Metsades on läbi viidud lageraied, samuti on mõnel pool jõudnud raielangile kasvada noorendik.

Luusika looduskaitsealalt leitud pruun nääts (*Junghuhnia collabens*) kasvab üldiselt niisketes või märgades põlismetsades kuuse, väga harva ka haava kändudel ja lamatüvedel, pea alati tumepruunist taelikust (*Phellinus ferrugineofuscus*) lagundatud puidul või selle viljakehade jäänustel.

Lundelli taelik (*Phellinus lundelii*) on torikseen, mis kasvab mitmetes metsatüüpides, ka raiesmikel ja parkides sookase, harvemini arukase, sanglepa ja halli lepa lamavatel tüvedel ja kändudel. Euroopas on idapoolne liik, tavaline Fennoskandias, kuid Eestis leidub harva (paarkümmend leidu).

Lisaks leiti põlismetsa indikaatorliiki roostetorikut (*Pycnoporellus fulgens*). See seen esineb paljudes metsatüüpides kuuse, harva ka männi, haava ja lehise kõdunenud lamatüvedel, mõnikord ka kändudel ja tüügastel. Tegemist on Euroopas haruldase liigiga, mida leidub hajusalt ning tavaliselt vähearvukalt kogu Eestis (alla paarisaja leiu).

Haruldastele seeneliikidele on eelkõige ohuteguriks raied, lamapuidu ning tüügaste ärakoristamine. Liikide säilimine tagatakse elupaikade kaitsega ning eraldi eesmärke ei seata.

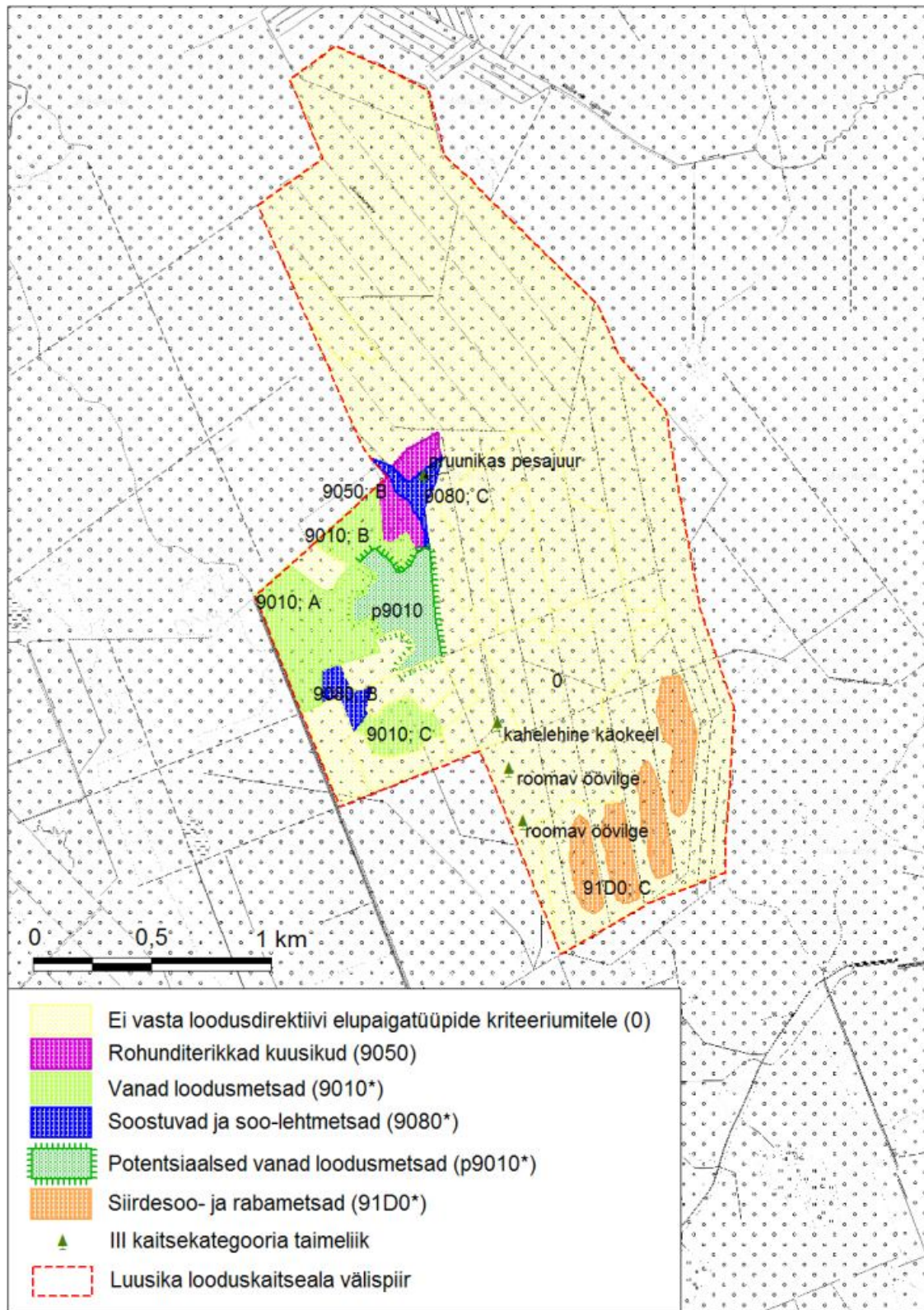
2.2. ELUPAIGAD

Luusika looduskaitsealal on loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe 60,7 ha-l, mis moodustab 13,5% loodusala kogupindalast. Luusika loodusala eesmärk on vanade loodusmetsade (9010*) kaitse (RTL 2004, 111, 1758). Luusika looduskaitseala eesmärk on vanade loodusmetsade (9010*), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) ning siirdesoo-ja rabametsade (91D0*) kaitse. Tegemist on esmatähtsate elupaigatüüpidega. Elupaiku on alal inventeeritud 2001. a (BÖI), 2006. a (Silvia Pihu) ning käesoleva kaitsekorralduskava koostamise käigus tehtud metsaelupaigatüüpide inventuuri käigus. Natura elupaikade paiknemine on näidatud joonisel 1.

Luusika loodusala eesmärgid ei vasta 2012. a inventeeritud andmetele. 2013. a esitati Luusika looduskaitseala kaitse-eeskirja uuendamise käigus Natura ala eesmärkide ja esinduslikkuse hinnangute vastavusse viimiseks 2012. a inventuuri andmetega loodusala eesmärkide ja Natura standardandmebaasi muutmise ettepanek.

Edaspidistes peatükkides kirjeldatud elupaikade hinnangud tähistavad loodusliku elupaigatüübi esinduslikkuse astet antud alal, kus A – väga esinduslik, B – esinduslik, C – keskmise, arvestatava esinduslikkusega kooslused. Esinduslikkus näitab, kui võrd vastab elupaik loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamatus kirjeldatud elupaigatüübi tunnustele, sealhulgas kasvukohatüübi tunnustele (Paal, 2007). Järgnevates alapeatükkides on elupaigatüüpide andmete

aluseks võetud Natura standardandmebaasi andmed ja käesoleva kaitsekorralduskava koostamise käigus tehtud välitööde tulemused.

Joonis 1. Natura elupaigad ja III kaitsekategooria taimeliigid Luusika looduskaitsealal.

2.2.1. VANAD LOODUSMETSAD (9010*)

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad looduslikud vanad metsad, mis esindavad vähese inimõjuga või üldse igasuguse inimõjuta kliimakskooslusi. Vanad looduspetsad on elupaigaks paljudele ohustatud liikidele, eriti sammaltaimedele, seentele ja selgrootutele loomadele, peamiselt mardikatele (Paal, 2007).

Luusika looduskaitseala pindala on 441,6 ha. Natura standardandmebaasi andmetel moodustab vanade looduspetsade ehk läanetaiga elupaigatüüp 100% Luusika loodusala territooriumist. Nimetatud andmed ei vasta 2012. a metsainventuuri tulemustele. Elupaigatüüp esineb 31,1 ha-l, lisaks potentsiaalne elupaik 11 ha-l (tegemist keskealiste ja valmivate lehtmetsadega). Väikeses osas on kaasnevaks elupaigatüübiks soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

Tegemist on põhiliselt küpsete lehtpuistutega. Kõige kõrgema väärtusega on 17,8 ha suurune metsaosa kaitseala lääneservas. Selle ala loodusväärtus on peale 2001. a tormi tunduvalt tõusnud ja alal esineb rohkesti erinevates lagunemisastmetes jämedat lamapuitu. Samuti esineb alal bioloogiliselt vanasid haabasid, mis on elupaigaks paljudele liikidele. Ala on väga rikas sambla-, sambliku- ja seeneliikide poolest. Rohkelt esineb sulgjat õhikut, kuuskedel valkjat tähnsamblikku ning mitmeid teisi haruldasi liike, mille täpseks määramiseks planeeritakse läbi viia vastav inventuur.

Ala on parasniiske ning Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsiooni (Paal, 1997) järgi kuulub see jänese kapsa-mustika tüübirühma. Puistu esimese rinde moodustavad kased, haavad, vähem kuused, sanglepad ja pärnad. Enamuspuuliigi vanus on 55-80, väga hea esinduslikkusega osas 90 aastat. II rinde moodustavad kuused, teatud osas kasvab ka pärnasid. Iseloomulikud liigid on jänese kapsas, lillakas, ohtene sõnajalg, metsosi, laanesõnajalg, püsik-seljarohi, naat, lõhnav madar, sinilill ja angervaks.

Kooslusele iseloomulike elementide põhjal on selle struktuur hästi või väga hästi säilinud. Looduskaitsealiselt on elupaigal kõrge või väga kõrge väärtus. Elupaiga esinduslikkus on 17,8 ha-l väga hea (A), 7,3 ha-l hea (B) ning 6,0 ha-l arvestatav (C).

Elupaigatüüp paikneb suuremas osas Hanguse sihtkaitsevööndis (lisa 5 foto 2), kus majandustegevus ei ole lubatud ning 6 ha (esinduslikkus C) ulatuses Luusika piiranguvööndis. Suurema osa piiranguvööndist moodustab koristatud tormimurru ala, mis ei vasta loodusdirektiivi elupaigatüüpide kriteeriumitele (0-elupaik). Kõrge loodusväärtusega metsi on piiranguvööndis väikeses ulatuses ning selle tõttu ei ole seal põhjendatud rangema kaitse režiimi rakendamine. Piiranguvööndis paiknevaid metsakooslusi kaitse-eesmärgiks ei seata ning täiendavaid kaitsemeetmeid ette ei nähta.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Koosluse säilimine 25,1 ha-l esinduslikkusega A ning 11 ha-l esinduslikkusega C. Arvestatud on, et kava koostamise hetkel asub 6 ha suurune C väärtusega elupaigatüüp piiranguvööndis ning seda võib majandada vastavalt piiranguvööndi kaitsekorrale.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Tagada koosluse looduslik areng 17,8 ha-l esinduslikkusega A ja 7,3 ha-l esinduslikkusega B.

- Mõjutegurid ja meetmed:

Positiivsed mõjutegurid:

- + Elupaigatüüp on suuremas osas tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Elupaigatüübi levikuandmeid ja seisundit on täpsustatud inventuuri käigus 2012. a.

Negatiivsed mõjutegurid ja meetmed:

- Kuivendamine
 - ❖ *Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud eesvoolu ja teega piirneva kraavi hooldustööd. Kõikide teiste kraavide hooldamist tuleb vältida, et taastuks looduslik veerežiim.*

2.2.2. ROHUNDITERIKKAD KUUSIKUD (9050)

See kasvukohatüüp esineb peeneteralistel, hea veevarustusega, toiterikastel ning pehme huumusega metsamuldadel, sageli reljeefi madalamates osades, jäärakutes ja nõlvade jalamil. Puistu suksessioonilise arengu käigus muutub valitsevaks kuusk, kuid laialehiste liikide osatähtsus võib olla küllaltki suur. Rohurindes domineerivad kõrgekasvulised rohunid, kuid liigiline koosseis on varieeruv. Metsadele on iseloomulik hästi väljakujunenud rindeline struktuur (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi andmetel nimetatud elupaigatüübi metsi Luusika looduslal ei esine. 2012. a on inventeeritud kooslus 5,8 ha-l Hanguse sihtkaitsevööndis. Tegemist on küpse (keskmine vanus 120 aastat) kuuse enamusega segapuistuga (lisaks leidub haaba, kaske ja pärna) jänesekapsa ja angervaksa kasvukohatüübis. 30% ulatuses on kaasnevaks elupaigatüübiks vanad looduspõõsad (9010*).

Ala on parasniiske. Kooslusele iseloomulikud liigid on metskastik, lillakas, jänesekapsas, ohtene sõnajalg, metsosi, mets-harakuljus. Elupaigas esineb häilusi, milles esinev looduslik uuendus annab lootust erivanuselise tekkeks. Ala on samuti rikas erinevate sambala- ja seeneliikide poolest.

Koosluse esinduslikkus on hea (B), selle struktuur on hästi säilinud ning looduskaitsealalt on alal väga kõrge väärtus. Elupaiga hea seisundi säilimiseks tuleb tagada selle looduslik areng ning vältida metsamajanduslikku tegevust. Koosluse hea seisund tagatakse olemasoleva kaitsereežiimiga ning täiendavaid meetmeid selleks ette ei nähta.

Elupaigatüüp ei ole looduskaitseala ega loodusala eesmärgiks, ka ei tehta ettepanekut eesmärkide muutmiseks, kuna aja jooksul toimub metsakoosluste vaheldumine ning okasmetsad asenduvad lehtpuumetsadega.

2.2.3. SOOSTUVAD JA SOO-LEHTMETSAD (9080*)

Sellesse tüüpi kuuluvad metsad on pinnavee pideva mõju all ja tavaliselt igal aastal üleujutatud. Seega on need metsad niisked või märjad, kujunenud on turbakiht, mis on reeglina üsna õhuke (Paal, 2007).

Natura standardandmebaasi andmetel nimetatud elupaigatüübi metsi Luusika looduslal ei esine. 2012. a on inventeeritud metsad kahe lahustükina kokku 5,8 ha-l loodusala lääneosas.

Osaliselt on tegemist hea esinduslikkusega küpse angervaksa kasvukohatüübi kaasikuga, kus esineb ohtralt lamapuitu, samblaid ja samblikke ning hästiarenenud tugijuurtega puid. Esimese

rinde enamuspoolsuuligi vanus on 75 aastat, lisaks kaskedele kasvab seal sangleppasid, vähemal määral kuuski. Kooslusele iseloomulikud liigid on angervaks, naistesõnajalg, ohtene sõnajalg ja jänese kapsas. Kaitstavatest liikidest leidub sulgjat õhikut.

Arvestatava esinduslikkusega elupaik on mõjutatud naabruses asuvast kuivendussüsteemist ning metsa looduslik veerežiim on osaliselt rikutud. Tegemist on 60 aasta vanuse sanglepikuga, kus I rindes on lisaks kased ja kuused. Kooslusele iseloomulikud liigid on angervaks, lõhnav madar, püsig-seljarohi ja koldnõges.

Koosluse esinduslikkus on 3,0 ha-l hea (B) ning 2,8 ha-l arvestatav (C). Looduskaitsele on alal kõrge või väga kõrge väärtus. Kooslus paikneb suuremas osas Hanguse sihtkaitsevööndis ning esinduslikum osa 1,4 ha ulatuses Luusika piiranguvööndis. Suurema osa piiranguvööndist moodustab koristatud tormimurru ala, mis ei vasta loodusdirektiivi elupaigatüüpide kriteeriumitele (0-elupaik). Kõrge loodusväärtusega metsi on piiranguvööndis väikeses ulatuses ning selle tõttu ei ole seal põhjendatud rangema kaitseveežiimi rakendamine. Piiranguvööndis paiknevaid metsakooslusi kaitse-eesmärgiks ei seata ning täiendavaid kaitsemeetmeid ette ei nähta.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Elupaiga säilimine vähemalt 4,4 ha-l esinduslikkusega B.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Tagada koosluse looduslik areng 1,6 ha-l esinduslikkusega B ja 2,8 ha-l C.

- Mõjutegurid ja meetmed:

Positiivsed mõjutegurid:

+ Elupaik on suuremas osas määratud sihtkaitsevööndisse.

+ Elupaiga levikuandmeid ja seisundit on täpsustatud 2012. a inventuuri käigus.

Negatiivsed mõjutegurid ja meetmed:

- Kuivendamine

- ❖ *Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud eesvoolu ja teega piirneva kraavi hooldustööd. Kõikide teiste kraavide hooldamist tuleb vältida, et taastuks looduslik veerežiim.*

2.2.4. SIIRDESOO- JA RABAMETSAD (91D0*)

Luusika loodusala idapoolne osa koosneb tiheda ja toimiva kuivendusvõrguga, suuremalt jaolt pöördumatult muutunud veerežiimiga, soomännikutest. Kasvukohatüüpidest valdavad kõdusoo-metsad, kohati esineb ka kuivendatud rabale ja siirdesoole iseloomulikku taimestikku, kuid alanud on tugev kõdusoostumise protsess, mille tulemusena on turbasamblad asendunud karusambla ja palusamblaga. Idapoolses osas kasvavad üle 100-aastased männikud omavad loodusväärtust seal esinevate üksikute jalalkuivanud puude ja vähese lamapuidu tõttu. Kraavidevahelisel alal leidub ka kõdusoostumise tunnusteta rabametsa (lisa 5 foto 5). Nendel aladel ületab turbasammalde kihi paksus 70 cm ning vesi on püsivalt kõrgel.

Natura standardandmebaasi andmetel siirdesoo- ja rabametsa tüüpi elupaiku Luusika loodusl alal ei esine. 2012. a määrati nimetatud kooslused nelja lahustükina ala lõunaosas, kus kuivenduse ja kõdusoostumise mõjud on ülejäänud alast väiksemad. Elupaiga pindala on 18 ha ning see on eelkõige oluline metsise kaitse seisukohalt.

Koosluse esinduslikkus on arvestatav (C) ning selle struktuur on keskmiselt säilinud või degradeerunud. Koosluse loodusliku veerežiimi taastamiseks on oluline kuivendussüsteeme edaspidi mitte hooldada.

Tegemist on metsise mängualaga, kus kehtib sihtkaitsevööndi kaitsereežiim. Metsade majandamine seega kooslust ei ohusta.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Elupaiga säilimine vähemalt 18 ha-l esinduslikkusega C

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Elupaiga säilimine vähemalt 18 ha-l esinduslikkusega C

- Mõjutegurid ja meetmed:

Positiivsed mõjutegurid:

+ Elupaik on määratud sihtkaitsevööndisse.

+ Elupaiga levikuandmeid ja seisundit on täpsustatud 2012. a inventuuri käigus.

Negatiivsed mõjutegurid ja meetmed:

- Kuivendamine

- ❖ *Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud eesvoolu hoiutööd. Kõikide teiste kraavide hooldamist tuleb vältida, et taastuks looduslik veerežiim.*

3. ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

3.1. OLEMASOLEV OLUKORD JA EESMÄRK

Luusika looduskaitseala on moodustatud metsaökosüsteemi, elustiku mitmekesisuse ning ohustatud ja kaitsealuste liikide, eeskätt must-toonekure ja metsise, kaitseks. Tulenevalt väärtuste iseloomust ja ala eesmärkidest puudub alal külastuskorralduslik taristu, nagu ettevalmistatud rajad, lõkkekohad jms. Kaitseala paikneb inimasustusest eemal ja ala külastatavus on väga väike. Kaitseala piirneb lääneservas metsateega, mida kasutatakse eelkõige metsatööde tegemisel ning jahipidamisel. Tegemist on tupikteega ning seetõttu võib eeldada, et selle kasutamine ei ole sage.

Alal kaitstavad linnuliigid on tundlikud häirimise suhtes. Liikide kaitseks on suuremal osal kaitsealast kehtestatud liikumispiirang, mis ühtib peamise külastusperioodiga aastast – Hanguse sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine keelatud 1. veebruarist 31. augustini ja Haukamäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 30. juunini.

Ümbritsevale loodusele ja elustikule mõju avaldamata ei ole alal võimalik massiüritusi läbi viia. Kaitseala pakub huvi eelkõige loodusvaatlejatele (ka teadlastele), vähem seenelistele ja marjulistele. Külastajate peamine eesmärk on puutumatu looduse säilimine ja selle uurimine ning külastustaristu olemasolu ei ole vajalik. Teadus- või õppeotstarbel korraldatavad koolitused ja matkad viiakse üldjuhul läbi pädeva isiku juhendamisel ning need toimuvad harva. Luusika looduskaitseala ei ole loodusturismi arendamiseks sobiv paik ning käesoleval ajal puudub kaitsealal vajadus külastuskorralduslike rajatiste järele. Vähesel külastatavusega seoses ei nähta vajadust kaitsealale infotahvli rajamiseks. Loodushariduse eesmärgil infotahvli rajamist kaalutakse uuesti külastajate hulga suurenemisel või külastusega seotud probleemide ilmnemisel.

Kaitseala serva on paigaldatud üks piiritähis (lisa 5 foto 6), mis on keskmises seisus, kuid vajab viie aasta jooksul väljavahetamist. Vajalik on kaitseala piiri ning liikumispiiranguga vööndite tähistamine. Tähistamise eesmärk on teavitada külastajaid kaitseala paiknemisest ning hoida ära teadmatusel tuleneda võivaid ohtusid kaitseala väärtustele.

Laekvere valla arengukavas aastateks 2008–2015 ning Laekvere valla kehtivas üldplaneeringus Luusika looduskaitseala puudutavaid eesmärke seatud ei ole.

Visioon ja eesmärk

- Visioon
Kaitseala külastuskoormus on minimaalne, mis tagab loodusväärtuste säilimise.
- Eesmärk
Kaitseala külastustaristu puudumise ning vähesel eksponeerimisega hoitakse selle külastajate hulk madalal tasemel, mis tagab kaitseala väärtuste säilimise.
- Meetmed:
 - ❖ *12 liikumispiirangu tähise paigaldamine kaitseala välispiirile ning ühe olemasoleva piiritähise uuendamine. Muud külastustaristut kaitsealale ei planeerita.*

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

4.1.1. INVENTUURID JA SEIRE

Must-toonekure pesapaiga seisundit hinnatakse riikliku seireprogrammi „Kotkad ja must-toonekurg“ raames, mil kontrollitakse kõiki teadaolevaid pesapaikasid. Riikliku seire teostamine on I prioriteedi tegevus, korraldaja Keskkonnaagentuur, teostaja Kotkaklubi.

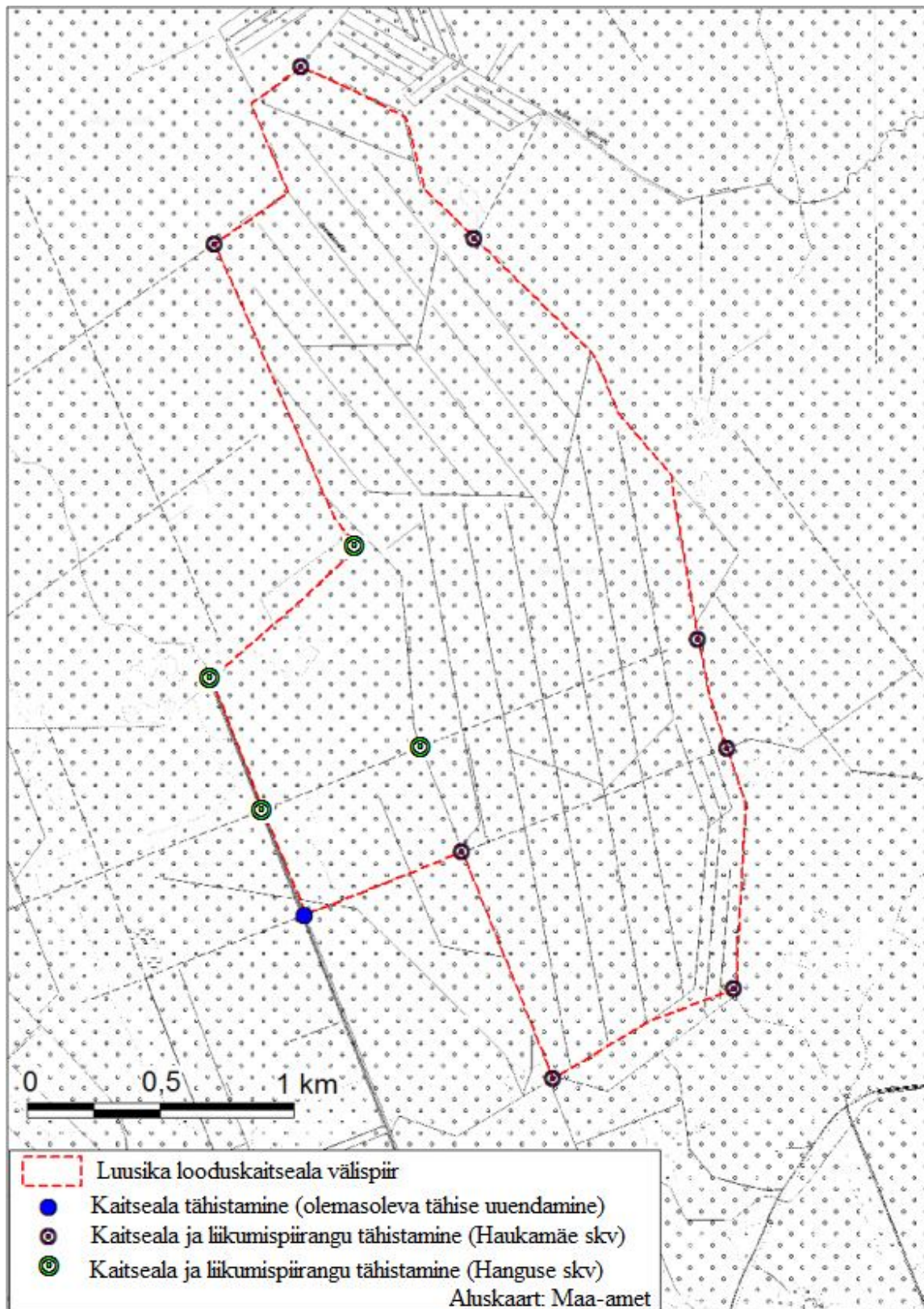
Metsise populatsiooni seisundi hindamine toimub perioodiliselt vastavalt riikliku seire programmile. I prioriteet, vastutab Keskkonnaagentuur.

Käesoleval kaitsekorraldusperioodil viiakse läbi kaitsealuste ja ohustatud sambla- ja samblikuliikide inventuur, kuna nimetatud liigirühmade liigirikkust on täheldatud nii 2009. a linnustiku ja taimestiku inventuuri (OÜ Händkakk, 2009) kui ka 2012. a metsaelupaikade inventuuri (Metsaruum OÜ) käigus. Varasemalt vastavaid uuringuid alal teostatud ei ole. Inventuur tehakse 2017. a Hanguse sihtkaitsevööndi ja Luusika piiranguvööndi loodusdirektiivi metsaelupaikades 52 ha-l. Tegevust korraldab Keskkonnaamet (tellitav töö), III prioriteet. Töö maksumus on 1300 EUR.

4.1.2. KAITSEALA TÄHISTAMINE

Kaitsekorralduskava koostamise ajal oli kaitseala piir tähistamata, paigaldatud oli üks piirimärk kaitsealale suunduva tee äärde. Käesoleval kaitsekorraldusperioodil paigaldatakse kaitseala välis- ja vööndipiirile 12 keskmise suurusega tähist. Tähistele on märgitud kaitseala ja vööndi nimetus ning liikumiskeelu aeg. Lisaks asendatakse olemasolev amortiseerunud piiritähis keskmise suurusega tähisega, millele on märgitud kaitseala nimi. Kaitseala tarbeks tähiste paigaldamine parandab inimeste informeeritust ning aitab ära hoida teadmatusel tuleneda võivaid ohtusid kaitseala väärtustele.

Piiritähiste täpne asukoht on esitatud joonisel 2. Tähiste hooldus ja asendamine toimub edaspidi vastavalt vajadusele. Tegevus kuulub II prioriteeti, see viiakse ellu 2016. a. Kaitseala tähistamise maksumus on 1200 EUR ning töid korraldab RMK.

Joonis 2. Kaitsekorralduslikud tegevused Luusika looduskaitsealal.

4.1.3. KAITSEKORRALDUSKAVA TULEMUSLIKKUSE VAHEHINDAMINE JA UUENDAMINE

Käesoleva kaitsekorralduse tulemuslikkuse vahehindamine teostatakse aastal 2019 ning tulemuslikkuse hindamine ja kava täitmise analüüs ning uue kava koostamine viiakse läbi aastal 2024. Tulemuslikkuse hindamise kriteeriumid on toodud peatükis 5.

Tegevus aitab kaasa kõikide väärtustega seotud eesmärkide saavutamisele. Tegemist on I prioriteedi tööga, mida korraldab Keskkonnaamet.

4.2. EELARVE

Eelarve tabelisse 1 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 1. Luusika looduskaitseala kaitsekorralduslikud tegevused, eelarve ja ajakava

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Maksumus kokku
					Sadades eurodes										
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1.	Must-toonekure riiklik seire	Riiklik seire	Kotkaklubi	I	X			X			X			X	X
4.1.1.	Metsise riiklik seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1.	Sambla- ja samblikuliikide inventuur (52 ha)	Inventuur	KeA	III			13								13
Taristu, tehnika ja loomad															
4.1.2.	Kaitseala tähistamine (13 tk)	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II		12									12
Kavad, eeskirjad															
4.1.3.	KKK tulemuslikkuse hindamine ja kava uuendamine	Tegevuskava	KeA	I					X					X	X

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava on koostatud kümneks aastaks (2015-2024). Kaitsekorraldusmeetmete tulemuslikkuse hindamiseks tuleb dokumenteerida kõik kaitsealal läbiviidavad kaitsekorraldusliku iseloomuga tööd ja tegevused. Kaitsekorraldusperioodi keskel ja lõpus koostatakse kaitsekorralduse tulemuslikkuse analüüs. Käesoleva kaitsekorralduskava tulemuslikkuse vahehindamine teostatakse 2019. a ning kava täitmise analüüs 2024. a. Kaitsekorralduskava täitmise analüüs on ühtlasi ka aruanne selle täitmise efektiivsuse osas.

Koosluste seisundit hinnatakse nende säilimiseks vajaliku kaitsekorra tagamise ning elupaikade looduskaitselise seisundi määratlemise läbi. Metsaelupaikades on olulisimaks tulemuslikkuse kriteeriumiks see, et looduslikes kooslustes oleks rakendatud metsamajanduse ja veerežiimi muutuste (kuivenduse) mõjusid vältiv kaitsekord. Kaitsekorraldus on olnud tulemuslik, kui on säilinud või suurenenud väärtuslike elupaigatüüpide pindala ja esinduslikkus jäänud samale tasemele või tõusnud.

Kaitstavate taime- ja loomaliikide seisundit hinnatakse isendite arvukuse, asurkonna seisundi ja sobiva elupaiga pindala järgi. Kaitsekorraldust loetakse edukaks, kui registreeritud ja teadaolevate kaitstavate liikide arvukus on püsinud vähemalt samal tasemel ning sobivate elupaikade pindala on säilinud. Tulemusliku kaitsekorralduskava rakendamise korral on kaitsealal teostatud kaitsekorralduskavaga planeeritud inventuurid, seired ja uuringud ning rakendatud ja teostatud muud kaitsekorralduskavas planeeritud kaitsekorralduslikud tegevused. Kaitseväärtuste säilimise osas tuleb kaitsekorraldusperioodi tulemuslikkuse hindamise aluseks võtta tabelis 2 toodud näitajad.

Tabel 2. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.1.1.	Must toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	Sobiva elupaiga olemasolu ja pesitsevate paaride arv	Must-toonekure elupaik on säilinud, 2011. a on territoorium asustatud (liik pesitseb ühe paarina kaitseala läheduses).	Must-toonekure territoorium on asustatud (üks paar) ning sobiv elupaik säilinud.	
2.1.1.2.	Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>)	Mängupaiga seisund, mängu suurus	Mängupaiga metsade seisund on hea, kohati avaldab negatiivset mõju metsakuivendus. 2009. a mängis alal kolm kukke.	Mängupaiga metsade seisundi parandamiseks tehtud tööde tulemusel on mängupaik heas seisundis (kraave ei hooldata, metsad on jäetud looduslikule arengule). Mängu suurus on vähemalt kolm kukke.	
2.2.1.	Vanad loodusemetsad (9010*)	Koosluse pindala ja esinduslikkus	Koosluse esinduslikkus on 17,8 ha-l A, 7,3 ha-l B.	Koosluse esinduslikkus on vähemalt 17,8 ha-l A, 7,3 ha-l B.	10-aastane kaitsekorraldusperiood on metsakoosluse arengu seisukohast liiga lühike, et eeldada elupaigatüübi pindala suurenemist või esinduslikkuse paranemist.
2.2.3.	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Koosluse pindala ja esinduslikkus	Koosluse esinduslikkus on 1,6 ha-l B ning 2,8 ha-l C.	Koosluse esinduslikkus on vähemalt 1,6 ha-l B ning 2,8 ha-l C.	
2.2.4.	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Koosluse pindala ja esinduslikkus	Koosluse pindala on 18 ha ning esinduslikkus C.	Kooslus on säilinud vähemalt 18 ha-l esinduslikkusega C.	

KASUTATUD KIRJANDUS

Kirjandus- ja internetiallikad:

Elts, J., Kuresoo, A., Leibak, E., Leito, A., Leivits, A., Lilleleht, V., Luigujõe, L., Mägi, E., Nellis, R., Nellis, R. & Ots, M. 2009. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2003-2008. *Hirundo* 22: 3-31.

Kotkaklubi. 2009. Musta toonekure *Ciconia nigra* kaitse tegevuskava aastateks 2009-2013. Kättesaadav:

http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1105548/must_toonekurg.pdf (03.10.2012).

Kull, T., Tuulik, T. 2002. Kodumaa käpalised. Tallinn: Digimap, 95 lk.

OÜ Händkakk. 2009. Luusika looduskaitseala linnustik ja taimestik - aruanne. Tartu, 19 lk.

Paal, J. 1997. Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsioon. Keskkonnaministerium & ÜRO Keskkonnaprogramm, Tallinn.

Paal, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. 2. trükk. Tallinn: Auratrükk, 308 lk.

Randla, T., 2012. Metsise (*Tetrao urogallus* L.) kaitse tegevuskava 2012-2016 käsikiri. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühing.

Sellis, U., Nellis, R., Rosenvald, R., Kaldma, K., jt Kotkaklubi liikmed, 2014. Musta toonekure *Ciconia nigra* kaitse tegevuskava eelnõu (7.05.2014).

Viht, E., Randla, T. 2001. Metsis: kaitsekorralduskava. Kättesaadav:

<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1104210/metsis.pdf> (16.11.2012).

Planeeringud ja arengukavad:

Laekvere valla üldplaneering. Kättesaadav:

<http://www.laekvere.ee/dat/file/avalik/yldplaneering/planeering2.pdf> (02.10.2012).

Laekvere valla arengukava aastateks 2008-2015. Kättesaadav:

<http://www.laekvere.ee/dat/file/avalik/arengukava/laekvere%20valla%20arengukava%202008-2015.doc> (02.10.2012).

Seadused, määrused, eeskirjad:

Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri (RTL 2004, 111, 1758).

Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ja kaitsekorralduskava kinnitaja määramine (RTL 2009, 81, 1174).

Luusika looduskaitseala kaitse-eeskiri (RT I, 11.07.2013, 25).

Vabariigi Valitsuse määruse „Luusika looduskaitseala kaitse-eeskiri” seletuskiri .

Andmebaasid:

EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem)

eElurikkus: <http://elurikkus.ut.ee/>

Keskkonnaregister: <http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main>

Maa-ameti geoportaal: <http://geoportaal.maaamet.ee/>

Metsaregister: <http://register.metsad.ee/avalik/>

Natura standardandmebaas: <http://natura2000.eea.europa.eu/#>

Riiklik keskkonnaseire programm: <http://seire.keskkonnainfo.ee/seireveeb/index.php>

LISAD

LISA 1. LUUSIKA LOODUSKAITSEALA KAITSE-EESKIRI

VABARIIGI VALITSUS MÄÄRUS

Vastu võetud 04.07.2013 nr 111

Tallinn, Toompea

Luusika looduskaitseala kaitse-eeskiri¹

Määrus kehtestatakse looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel.

1. PEATÜKK ÜLDSÄTTED

§ 1. LUUSIKA LOODUSKAITSEALA KAITSE-EESMÄRK

(1) Luusika looduskaitseala² (edaspidi *kaitseala*) eesmärk on kaitsta:

- 1) metsaökosüsteemi, elustiku mitmekesisust, ohustatud ja kaitsealuseid liike;
- 2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need on vanad looduspõhised metsad (9010*)³, soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*);
- 3) liike, mida Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisas ning mis on ühtlasi I ja II kategooria kaitsealused liigid.

(2) Kaitseala maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärade ja majandustegevuse piiramise astmele kaheks sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

(3) Kaitsealal tuleb arvestada looduskaitseaduses sätestatud piiranguid käesolevas määruses ettenähtud erisustega.

§ 2. KAITSEALA ASUKOHT

(1) Kaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas Luusika külas.

(2) Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on kantud määruse lisas⁴ esitatud kaardile.

§ 3. KAITSEALA VALITSEJA

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

§ 4. KAITSE ALLA VÕTMISE JA PIIRANGUTE PÕHJENDUSED

Määruse seletuskirjas on esitatud põhjendused:

- 1) kaitse alla võtmise eesmärkide vastavuse kohta kaitse alla võtmise eeldustele;
- 2) loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekuse kohta;
- 3) kaitstava loodusobjekti tüübi valiku kohta;
- 4) kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piiri kulgemise kohta;
- 5) kaitsekorra kohta.

2. PEATÜKK KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 5. LUBATUD TEGEVUS

(1) Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud § 11 punktis 4 sätestatud ajal sihtkaitsevööndis.

(2) Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud.

(3) Sõidukiga või maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel.

(4) Kaitsealal on lubatud jahipidamine 1. septembrist 31. jaanuarini.

§ 6. KEELATUD TEGEVUS

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid;
- 3) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
- 4) anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks;
- 5) anda projekteerimistingimusi;
- 6) anda ehitusluba;
- 7) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks;
- 8) jahiulukeid lisasööta.

§ 7. TEGEVUSE KOOSKÖLASTAMINE

(1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

(3) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

3. PEATÜKK SIHTKAITSEVÖÖND

§ 8. SIHTKAITSEVÖÖNDI MÄÄRATLUS

(1) Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks.

(2) Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit:

- 1) Hanguse sihtkaitsevöönd;
- 2) Haukamäe sihtkaitsevöönd.

§ 9. SIHTKAITSEVÖÖNDI KAITSE-EESMÄRK

(1) Hanguse sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi arengu tagamine loodusliku protsessina ja kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

(2) Haukamäe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsakoosluste loodusliku seisundi taastamine ja säilitamine, neile omase liigi- ja vanusestruktuuri hoidmine, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

§ 10. LUBATUD TEGEVUS

(1) Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:

- 1) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus;
- 2) Haukamäe sihtkaitsevööndis koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures metsakoosluse kujundamisel on kaitseala valitsejal õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse kohta;
- 3) Haukamäe sihtkaitsevööndis maaparandussüsteemi eesvoolu hoiutööd ning veerežiimi taastamine.

§ 11. KEELATUD TEGEVUS

Sihtkaitsevööndis on keelatud, kooskõlas käesoleva määrusega sätestatud erisustega:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate rajatiste hooldustööd;
- 4) inimeste viibimine Hanguse sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. augustini ja Haukamäe sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 30. juunini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

4. PEATÜKK PIIRANGUVÖÖND

§ 12. PIIRANGUVÖÖNDI MÄÄRATLUS

(1) Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.

(2) Kaitsealal on Luusika piiranguvöönd.

§ 13. PIIRANGUVÖÖNDI KAITSE-EESMÄRK

Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

§ 14. LUBATUD TEGEVUS

Piiranguvööndis on lubatud:

- 1) majandustegevus, arvestades käesolevas määruses sätestatud erisustega;
- 2) kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas ning kaitseala valitseja nõusolekul rohkem kui kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas;
- 3) tootmisotstarbeta rajatiste püstitamine, arvestades § 6 punktides 3–7 sätestatud;
- 4) kaitseala valitseja nõusolekul 1. septembrist 31. jaanuarini lageraie kuusikutes langi pindalaga kuni 1 ha ning turberaie langi pindalaga kuni 2 ha, kusjuures tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus.

§ 15. KEELATUD TEGEVUS

Piiranguvööndis on keelatud:

- 1) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine;
- 2) maavarade kaevandamine;
- 3) uute veekogude rajamine;

- 4) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 5) biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine;
- 6) puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.

5. PEATÜKK LÕPPSÄTTED

§ 16. MÄÄRUSE JÕUSTUMINE

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

§ 17. MÄÄRUSE KEHTETUKS TUNNISTAMINE

Vabariigi Valitsuse 30. juuni 1998. a määrus nr 151 „Luusika looduskaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine” tunnistatakse kehtetuks.

§ 18. MENETLUSE LÄBIVIIMINE

Luusika looduskaitseala kaitse-eeskirja kehtestamise menetlus viidi läbi keskkonnaministri 16. veebruari 2009. a käskkirjaga nr 233 algatatud haldusmenetluses, mille ülevaade koos läbi viidud ärakuulamise tulemustega on esitatud käesoleva määruse seletuskirjas⁵.

§ 19. VAIDLUSTAMINE

Määrust on võimalik vaidlustada, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras osas, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist.

¹ EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

² Kaitseala on moodustatud Lääne-Viru Maavalitsuse 30. aprilli 1992. a määrusega nr 84 „Kaitstavate linnu- ja loomaliikide elupaikade kaitse-eeskirjast” moodustatud kaitstavate liikide elupaikade baasil. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktist 204 hõlmab kaitseala Luusika loodusala, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

³ Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

⁴ Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on kantud määruse lisas esitatud kaardile, mille koostamisel on kasutatud Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid. Kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris (<http://register.keskkonnainfo.ee>) ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

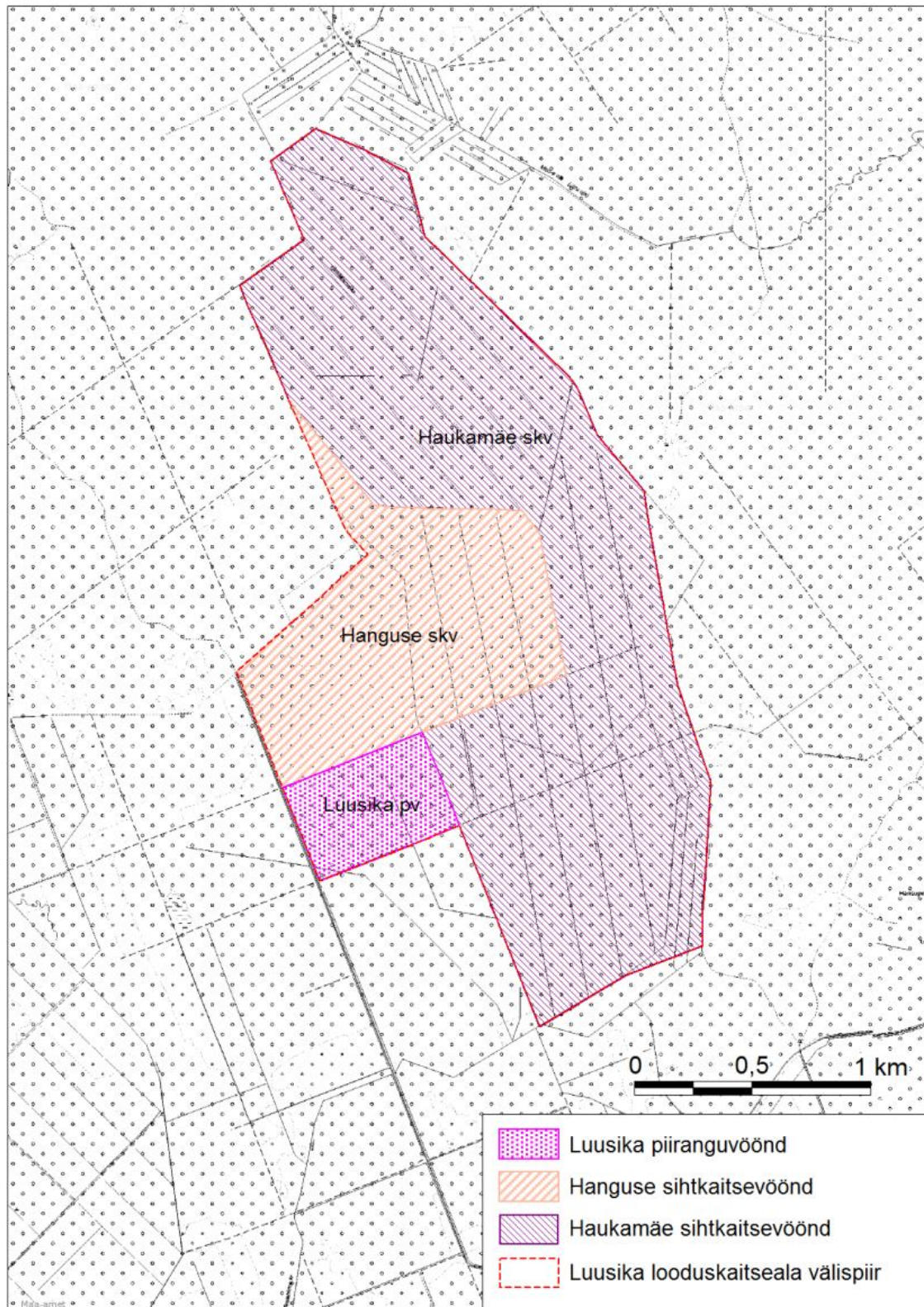
⁵ Seletuskirjaga saab tutvuda Keskkonnaministeeriumi veebilehel www.envir.ee.

Andrus Ansip
Peaminister

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister

Heiki Loot
Riigisekretär

LISA 2. LUUSIKA LOODUSKAITSEALA VÄLISPIIR JA TSONEERING

LISA 3. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
2.1. Elustik				
2.1.1. Kaitstavad linnuliigid				
2.1.1.1. Must toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	Must-toonekure territoorium on asustatud ning sobiv elupaik säilinud.	Häirimine ja sobivate pesapuude nappus	<ul style="list-style-type: none"> • Kaitseala välispiiri ja liikumiskeeluala tähistamine • Vajadusel tehispesade rajamine 	Must-toonekure territoorium on asustatud ning sobiv elupaik säilinud.
2.1.1.2. Metsis (<i>Tetrao urogallus</i>)	Metsisemäng Salutaguse X on säilinud heas seisundis ja mängu suurus on vähemalt kolm kukke.	<ul style="list-style-type: none"> • Häirimine • Kisklus • Metssigade kõrge arvukus 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaitseala välispiiri ja liikumiskeeluala tähistamine • Väikekiskjate arvukuse reguleerimine • Metssigade arvukuse reguleerimine 	Metsisemäng Salutaguse X on säilinud heas seisundis (kraave ei hooldata, metsad on jäetud looduslikule arengule) ja mängu suurus on vähemalt kolm kukke.
2.2. Elupaigad				
2.2.1. Vanad loodusemetsad (9010*)	Koosluse säilimine 25,1 ha-l esinduslikkusega A ning 11 ha-l esinduslikkusega C.	Kuivendamine	Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud eesvoolu ja teega piirneva kraavi hooldustööd. Kõikide teiste kraavide hooldamist tuleb vältida, et taastuks looduslik veerežiim.	Tagada koosluse looduslik areng 17,8 ha-l esinduslikkusega A ja 7,3 ha-l esinduslikkusega B.
2.2.3. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	Elupaiga säilimine vähemalt 4,4 ha-l esinduslikkusega B.	Kuivendamine	Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud eesvoolu ja teega piirneva kraavi hooldustööd. Kõikide teiste kraavide hooldamist tuleb vältida, et taastuks looduslik veerežiim.	Tagada koosluse looduslik areng 1,6 ha-l esinduslikkusega B ja 2,8 ha-l C.
2.2.4. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Elupaiga säilimine vähemalt 18 ha-l esinduslikkusega C.	Kuivendamine	Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud eesvoolu hoiutööd. Kõikide teiste kraavide hooldamist tuleb vältida, et taastuks looduslik veerežiim.	Elupaiga säilimine vähemalt 18 ha-l esinduslikkusega C.

LISA 4. KAITSEKORRALDUSKAVA AVALIKUSTAMISE MATERJALID

KESKKONNAAMET

SUIGU LOODUSKAITSEALA JA SUIGU LENDORAVA PÜSIELUPAIGA NING LUUSIKA LOODUSKAITSEALA kaitsekorralduskavade avalikkuse kaasamise koosolek

Keskkonnaamet teatab, et on algatanud Suigu looduskaitseala ja Suigu lendorava püsielupaiga (Suigu loodusala) ning Luusika looduskaitseala (Luusika loodusala) kaitsekorralduskavade koostamise. Kaitsekorralduskavaga kirjeldatakse ala eesmärgiks olevaid loodusväärtusi, nende mõjutegureid ja kaitsemeetmeid ning koostatakse tegevuste tabel, kus vajalikud tegevused on määratletud koos tõenäolise läbiviimise aja ning maksumusega. Kaitsekorralduskava koostaja on Consultare OÜ.

Kaitsekorralduskavade koostamisprotsessi raames toimub avalikkuse kaasamise koosolek:

- **4. detsembril 2012 kell 13 Keskkonnaameti Viru regiooni Rakvere kontori (Kunderi 18) saalis.**

Kohale on oodatud maaomanikud, kohalikud elanikud, ettevõtjad ja teised asjast huvitatud.

Info:

Consultare OÜ – Mari Raidla, mari@consultare.ee, tel 5349 3039

Keskkonnaamet – Ants Animägi, ants.animagi@keskkonnaamet.ee, tel 511 6458

**Suigu looduskaitseala ja Suigu lendorava püsielupaiga
(Suigu loodusala) ning Luusika looduskaitseala (Luusika loodusala)
kaitsekorralduskavade avalikkuse kaasamise koosolek**

PROTOKOLL

Keskonnaameti Rakvere kontor
04.12.2012

Algus kell 13.05 lõpp kell 14.15

Juhatas: Maret Vildak (Keskonnaamet)

Protokollis: Mari Raidla (Consultare OÜ)

Protokollile on lisatud osavõtjate nimekiri registreerimislehel (lisa 1)

Päevakord:

1. Maret Vildak – ülevaade kaitse-eeskirja ja kaitsekorralduskava (edaspidi *KKK*) olemusest.
2. Mari Raidla – ülevaade Suigu ja Luusika loodusaladest, nende väärtustest, kaitsekorras ning kaitsekorraldusperioodil väärtuste säilimiseks planeeritud tegevustest.
3. Kohalolijate küsimused ja ettepanekud.

Koosolekul esitati järgnevad küsimused ja ettepanekud:

Suigu loodusala:

Ain Saapar (Riigimetsa Majandamise Keskus, edaspidi *RMK*) – kuhu Suigus liikumispirangu märgid on paigaldatud? Seal ei ole kunagi must-toonekurge olnud.

Mari Raidla – kehtiva Suigu looduskaitseala kaitse-eeskirja alusel on liikumispirang kehtestatud kaitseala alumisel lahustükil. Kaitse-eeskiri on vastu võetud 1999. aastal ning ei vasta enam olemasolevale olukorrale. Must-toonekure elupaika seal registreeritud ei ole ja liikumispirangu kehtestamine ei ole seega põhjendatud. Muuta tuleb kaitse-eeskirja ja likvideerida tähised.

Ain Saapar – Kaitseala ülemist lahustükki läbiv tee rekonstrueeriti täielikult käesoleval aastal. Mis puudutab kraavide hooldamist, siis ala läbiva tee serva kraave teha ei lubatud ning seega tee servas seal kraave ei ole.

Maret Vildak – uue koostatava kaitse-eeskirjaga on kaitse-eesmärgiks lendorava kaitse ning planeeritakse püsielupaiga (edaspidi *PEP*) liitmist looduskaitseala koosseisu.

Mari Raidla – *PEP*-i liitmist kaitsealaga on *KKK*-s soovitatud.

Ain Saapar – võiks ühendust võtta ka Eesti Maaülikoolist Kalev Jögistega, kuna Suigus on metsanduslikud püsivaatlusala ning nende uuritud andmed võiks olla kaitsekorralduskavas kajastatud.

Mari Raidla – võtan Kalev Jögistega ühendust.

Ain Saapar – olemasolevat stendi oleks vaja uuendada ja kaasajastada, et elanikkond mõistaks, miks metskond ei korista tormimurdu ära.

Maret Vildak – kunagi sai see vaatetom ka sinna rajatud, kaitsekorralduskavas tuleks teha ettepanek selle likvideerimiseks või uuendamiseks.

Ain Saapar – see sai tehtud 2001. aastal ning nüüd on see täielikult lagunenu. Varasemalt oli sealt tornist väga hea vaade ning seda külastati palju. Nüüd on vaade pihlakavõsaga sulgenud, selle tõttu ei ole uue torni rajamine ilmselt põhjendatud.

Mari Raidla – täiendan kava infotahvli uuendamise ja vaatetomi likvideerimise osas.

Luusika loodusala:

Ain Saapar – minu arvamus on, et metsise mängupaikades tuleks jätkata kuivendussüsteemide hooldamist. Samamoodi on kogemus näidanud, et metsis ei mängi tormimuru aladel vaid liigub mänguga kõrvalolevasse majandatud metsa.

Maret Vildak – Luusika kuivenduskraave ei hooldata ka praegu. Praegu on koostamisel ka metsise kaitse tegevuskava, kus nähakse kuivendust olulise ohutegurina.

Mari Raidla – kavas on ette nähtud kraavide mittehooldamine, et taastuks looduslik veerežiim. Metsise mängupaiga säilimiseks on vajaliku tegevusena kirjas alusmetsa kuuskede ja kaskede raiumine.

Ain Saapar – lisaks alusmetsale tuleks ka I rinnet harvendada.

Maret Vildak – metsise tegevuskavas on välja toodud see, et raied metsise aladel ei ole nii suur ohutegur kui varem arvati ning ilmselt tulevad edaspidi raiete osas ka teatud leevendused metsise aladel.

Ain Saapar – samuti tuleks võsastunud raielanke hooldada, et mänd uuesti välja kasvatada ning tulevikus kasvaks seal metsisele sobiv elupaik. Kaitsekorralduskavas tuleks ka ette näha olemasolevate noorendike hooldusraied.

Maret Vildak – neid tegevusi tuleb metsise kaitse tegevuskava valguses analüüsida.

Maret Vildak – Luusika piiranguvööndit praeguse seisuga sihtkaitsevööndisse ei tzoneerita, kuna elupaik on piiranguvööndis suhteliselt väike, ülejäänud osas on tormimurd koristatud ning määratud 0 elupaigaks. Eesmärgi ja pindalasi tuleks vaadata elupaikade põhisel.

Mari Raidla – sellisel juhul tuleks praeguse piiranguvööndi osas oleva elupaiga pindala eesmärkidest maha arvestada?

Maret Vildak – praegu on väljatöötamisel piiranguvööndi metsade majandamise juhised, mille alusel oleks võimalik suuremates metsamassiivides fragmentaarselt paiknevaid elupaikasi ka piiranguvööndis kaitsta. Eesmärgiks neid siiski praegu ei paneks. 9050 ka praegu eesmärgina ei nimetanud, kuna seda tüüpi metsasiid esineb väga väikesel pindalal ning tegemist on väga vana puistuga, mis sama elupaigatüübina ei säili.

/allkirjastatud digitaalselt/

Maret Vildak
Koosoleku juhataja

/allkirjastatud digitaalselt/

Mari Raidla
Protokollija

**Suigu loodusala ning Luusika loodusala
kaitsekorralduskavade avalikkuse kaasamise koosolek**

4. detsember 2012 a. kell 13.00
Keskkonnaameti Rakvere kontor

Jrk	Nimi	Asutus	Kontakt	Allkiri
1.	Mani RAIDLA	OÜ CONSULTARE	mani@consultare.ee	M Raidla
2.	Ain Saapas	RMK L-Viremaa kllk	ain.saapas@rvm.ee	A Saapas
3.	Maarit Vildak	KA Viru regioon	maarit.vildak@keskkonnaamet.ee	M Vildak
4.	Marek Michelson	KA Viru regioon	marek.michelson@keskkonnaamet.ee	M Michelson
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
17.				
18.				
19.				
20.				
21.				
22.				

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

LISA 5. FOTOD

FOTO 1. METSATEE KAITSEALA LÄÄNESERVAS

FOTO 2. VANAD LOODUSMETSAD

FOTO 3. KOPRATAMMID

Foto: Ants Animägi

FOTO 4. KINNIKASVAVAD KRAAVID

Foto: Ants Animägi

FOTO 5. SIIRDESOO- JA RABAMETSAD

Foto: Ants Animägi

FOTO 6. OLEMASOLEV PIIRITÄHIS

